

Облікова документація на пам'ятку археології

Городище Кардашів Вал (Кайдашів Вал, Опішнянське городище)

V – початок III ст. до н.е.

- 1 – Облікова картка — 34 арк.
- 2 – Історична довідка — 4 арк.
- 3 – Акт технічного стану — 9 арк.
- 4 – Акт стану збереження — 3 арк.
- 5 – Копії дипломів — 2 арк.

52 арк.

Полтава-2022

Облікова картка

I. Основні відомості

Найменування об'єкта Городище Кардашів Вал (Кайдашів Вал, Опішнянське городище).

Охоронний номер 2203-Пл

Дата утворення об'єкта V – початок III ст. до н. е.

Місцезнаходження:

КОАТУУ 5321355400. Зона 00. Квартал 039. Кадастровий номер земельної ділянки – 5321355400:00:039:0503. Тип: Комунальна власність. Цільове призначення: 18,00 (Землі загального користування).

КОАТУ 5321355400. Зона 30. Квартал 002. У межах незареєстрованих земельних ділянок.

область Полтавська

район Полтавський

населений пункт (тип та назва) селище Опішня

район населеного пункту (за наявності) північно-східна околиця селища

адреса (тип та назва вулиці, номер будинку) вздовж вулиці Керамічної, в урочищі Кардашів Вал на північно-східній околиці селища Опішня на території Опішнянської територіальної громади Полтавського району Полтавської області.

GPS координати

Географічні координати центральної частини городища:

Місце розміщення	градуси, мінути, секунди (датум WGS 84)	
	N	E
центральна частина городища	49° 58' 50.3513" N	34° 37' 23.8749" E

Географічні координати межових точок:

№, місце розміщення	градуси, мінути, секунди (датум WGS 84)	
	N	E
південний край	49° 58' 45.1316" N	34° 37' 23.2429" E
північно-західний край	49° 58' 56.4621" N	34° 37' 19.8303" E
північний край	49° 59' 3.6318" N	34° 37' 24.0362" E
південно-східний край	49° 58' 47.6353" N	34° 37' 30.8473" E

Орієнтовна територія об'єкта: площа, опис меж

Територія городища в ур. Кардашів Вал, що розташований на довгому та вузькому мису правого берега р. Ворскла, визначена за допомогою картографічних джерел кінця XIX - поч. XX ст., а також методами зняття детального плану археологічної пам'ятки. А найголовніше, окреслено шляхом розвідкових обстежень — збору підйомних матеріалів та незначних археологічних досліджень, що були здійснені на городищі (розкопки на майданчику, перетин валу, зачистки оголень культурних шарів у стінках кар'єру тощо).

Укріплення за результатами досліджень знаходилося у центральній частині мису, і було оточене ровом та валом. При нинішньому візуальному огляді можна стверджувати що городище рів оточував з усіх боків. Для локалізації частини розораних і втрачених ділянок оборонної лінії городища (валу та рову) були застосовані віртуальні методи археологічних досліджень: космо- та аерофотознімки, ортофотоплани, історичні знімки з ресурсу Google Earth Pro. Ще дало змогу досить детально розпізнати лінію укріплень і створити гіпсометричну 3D-модель городища скіфського часу в ур. Кардашів Вал.

Площа майданчика городища таким чином реконструктивно на час до суттєвих руйнувань могла становити близько 6,8-7,0 га, з ділянками ровів (деякі з яких розміщувалися край підніжжя схилів) — не більше 9,0 га.

* додаються графічні матеріали

Тип об'єкта (рекомендований)

- ☐ споруда
- ☐ комплекс
- ☒ визначне місце

Вид об'єкта (рекомендований)

- ☒ археологічний
- ☐ історичний
- ☐ монументальне мистецтво
- ☐ архітектура
- ☐ містобудування
- ☐ садово-паркове мистецтво
- ☐ ландшафт
- ☐ наука і техніка

Категорія (рекомендована)

☐ пам'ятка національного значення

☒ пам'ятка місцевого значення

Форма власності

☐ приватна

☒ комунальна

☐ державна

☐ не відомо

Власник: пам'ятка розташована на землях комунальної власності, у межах населеного пункту селища Опішня.

Опішнянська територіальна громада: Код ЄДРПОУ 13955864. Україна, 38164, Полтавська область, Полтавський район, селище Опішня, вулиця Перемоги, будинок 3. Контактний телефон: +38(05353)42803.

Уповноважена(ний) власником особа (орган): Виконком Опішнянської територіальної громади Полтавського району Полтавської області.

38164, Полтавська область, Полтавський район, селище Опішня, вулиця Перемоги, будинок 3. Контактний телефон: +38(05353)42803.

Користувач: відповідно до публічної кадастрової карти України інший користувач відсутній.

(зазначаються повна назва юридичної особи та ідентифікаційний код або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи, серія і номер паспорта, дата його видачі й ким виданий, дані про реєстрацію за місцем постійного мешкання).

II. Характеристика об'єкта**Опис території, на якій знаходиться об'єкт**

☐ історичний центр

☐ міський ландшафт

☒ сільський ландшафт

☐ індустріальний ландшафт

☐ паркова (зелена) зона

☒ сільськогосподарські землі

☐ заповідні території

☒ ліс

☐ дно водних об'єктів

☐ інше _____

Роль об'єкта в навколишньому середовищі

☒ об'єкт домінує / є домінантою

☐ частина регулярної забудови

☐ видимий при безпосередньому наближенні

☒ вгадується (простежуються окремі елементи)

☐ об'єкт відмічений на місцевості (трасування тощо)

☐ сліди об'єкта на поверхні відсутні

☐ інше _____

Просторові характеристики об'єкта

Городище в ур. Кардашів Вал займає довгий вузький мис правого корінного берега Ворскли. Західна та південно-західна сторони мису утворені балкою, що впадає в більшу балку. По останній, повз південний бік мису, на якому знаходиться городище, протікає невелика річка Тарапунька (права притока Ворскли).

Висота над рівнем заплави становить 37 м. Поверхня городища нерівна, має ухил у західний бік, перепад висоти становить 2-4 м. Східний схил має кілька терас, утворених при формуванні долини р. Ворскла, схили балки похилі, з нечітко вираженим краєм. Стрілка мису видовжена, похила.

Східний схил має укріплення у вигляді валу шириною 3-5 м і висотою близько 1 м. У північній та північно-східній частинах вал зруйнований глиняним кар'єром.

Південна частина схилу ескарпована на висоту до 7 м, по нижньому краю ескарпу прокладено рів шириною 6 м і глибиною 1,0-1,3 м. Вал зафіксований майже на всіх ділянках окрім північно-західної (де він був також наявний, згідно з аналізом даних віртуальних археологічних розвідок). Його висота у збережених частинах становить 1,0-1,5 м, ширина — до 3-6 м. Нижче розташований рів, що відрізає похилу стрілку мису. Його глибина — до 1,0-1,5 м. У південній та південно-східній та південно-західній частинах рів розміщений значно нижче від лінії рову, по ескарпу довжиною від 20 до 30 м. Лише в північній він безпосередньо примикає до врізу валу.

Враховуючи задовільну збереженість самого городища та часткове збереження оборонних споруд (валів та ровів) зазначений археологічний об'єкт був взятий під охорону (Рішення Виконкому Полтавської обласної ради № 529 від 10.12.1970 р. та Рішення Полтавського облвиконкому № 247 від 23.04.1982 р.).

Межі охоронної зони затверджені Рішенням Виконкому Полтавської обласної ради депутатів і трудящих № 301 від 08.07.1975 р. і становлять 50 м від зовнішніх границь обвалувань городища.

Наказом Міністерства культури, молоді та спорту України вказаний об'єкт археологічний набув статусу — **пам'ятки археології місцевого значення** (Наказ Міністерства культури, молоді та спорту України № 1062 від 25.02.2020 р. Охоронний номер 2203-Пл).

Культурна цінність об'єкта

☒ археологічна	☐ типовий ☒ значний	☒ рідкісний ☐ унікальний
☐ історична	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ монументальне мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ архітектура	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ містобудування	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ садово-паркове мистецтво	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ культурний ландшафт	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний
☐ наука і техніка	☐ типовий ☐ значний	☐ рідкісний ☐ унікальний

Оцінка автентичності та цінності об'єкта з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду

Дослідження археологічного комплексу, розташованого в ур. Кардашів Вал, мають понад столітню історію. На початку XX ст. городище в урочищі Кардашів вал (за автором — Опішнянське городище) обстежувалося В.Г. Ляскоронським. Ним було знято окомірний план, вказано, що на поверхні пам'ятки зустрічаються уламки ліпленого посуду, обмазки, кістки тварин та людей. На той час укріплення у вигляді рову та валу, що оточували городище з усіх боків, у переважній більшості добре збереглися. Найбільше, на початок XX ст., постраждав вал північної напільної сторони укріплення. На жаль, культурної приналежності та хронологічної атрибуції городища дослідник не визначив.

У 1940 р. городище біля Опішні обстежував І.І. Ляпушкін. Уже тоді в результаті інтенсивного розорювання його укріплена лінія була виражена не зовсім чітко. Дослідник, зібравши підйомні матеріали та здійснивши зачистку схилу, відніс укріплення до скіфського часу. Також археолог відзначив трохи інакше від попередньої назву пам'ятки — «Кардашів вал». Уже з 1951 р. на цей об'єкт вперше була виготовлена облікова картка, в якій вказана назва пам'ятки як «Городище «Кардашів вал».

У 1950-х роках городище оглянула Г.Т. Ковпаненко. Вона визначила його площу, яка становила 4,3 га.

У середині 1970-х рр. укріплення, з метою укладання на нього облікової документації, обстежували співробітники Полтавського краєзнавчого музею. Авторка паспорту, Г.О. Сидоренко, відзначила нечіткість укріпленої лінії, та навела розміри за даними з монографії І.І. Ляпушкіна.

У 1982, 1993, 2000 рр. Полтавським краєзнавчим музеєм, пізніше — Центром археології (в архіві якого збереглися копії ряду документів про це) також неодноразово обстежувалася ця пам'ятка за неприємних обставин: глиняний кар'єр для цегельного заводу не один рік вривався з північно-східного боку до межі городища, руйнуючи як самі укріплення, так і культурні нашарування.

У 2001-2002 роках на городищі здійснювалися дослідження спільною експедицією Центру охорони та досліджень пам'яток археології та Національного музею-заповідника українського гончарства, під керівництвом А.В. Гейка. Під час розкопок було зроблено перетин рову в південно-східній частині городища, прослідковано три рови, що існували за різних етапів існування городища. Дослідження не лише дали уявлення про досить складні конструкції оборонних укріплень, а й визначили час існування на ньому життя в межах пізньоскіфського часу — V-IV - поч. III ст. до н.е. План А.В. Гейка відображав у більшій мірі лише добре помітні окремі частини решток укріплень, що були помітними на початок XXI ст. у південній частині, та місця розкопок.

Є дані про шурфування об'єкту на майданчику городища співробітниками Полтавської експедиції ДП НДЦ «ОАСУ» і Відділенням керамології Інституту народознавства НАНУ в 2019 р. Інші дані відсутні.

Останні археологічні обстеження городища здійснені директором КЗ «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради Шерстюком В.В. та науковим співробітником КЗ «Історико-культурний заповідник «Більськ » Полтавської обласної ради, Коротею О.В., із залученням к.і.н. Осадчого Є.М. у 2019 рр. Ними було огляд пам'ятки, знятий детальний план городища, уточнено план фортифікаційних споруд. Усі ці заходи здійснені в межах оновлення пам'яткоохоронної документації зазначеної пам'ятки археології.

У 2020 році на замовлення Центру в рамках реалізації грантового проекту «Віртуальні мандрівки Полтавщиною» було здійснено ортофото- та панорамні зйомки укріплення, а також знято відеоролики пам'ятки.

Стислий опис характерних властивостей об'єкта, що становлять його історико-культурну цінність

Городище, за свідченнями В.Г. Ляскоронського, мало рештки рову в підніжжі східного схилу (наявність якого пізніше була доведена розкопками А.В. Гейка 2001 р.). Також було зафіксовано два відгалуження від основної округлої форми городища: у тексті та на плані описаний «довгий вал», що відходив від північної верхівки «трикутника укріплення і йшов прямо на північ», а також тільки на плані, без опису в тексті — відгалуження від центральної частини західної смуги валу.

Щодо наявності чи відсутності «північного відгалуження валу» на сьогоднішній день однозначно стверджувати не доводиться: ця територія, як зазначалося вище, дуже постраждала від діяльності глиняного кар'єру, тому встановлення істини нині — неможливе.

До того ж, топографічна зйомка цієї частини плато за даними на 1 пол. XX ст., тобто до початку руйнування її кар'єром, засвідчує наявність тут складної системи орографії, відразу ж з двома гребенями, один з яких загинався до сходу, другий — класично прямував по кромці урвища корінного берега. Тож тут дійсно могли бути певні вали чи валоподібні підвищення, зафіксовані В.Г. Ляскоронським, хоча подібних аналогій їм на території Лівобережжя у скіфський час віднайти не вдалося.

«Західне відгалуження», судячи з плану В.Г. Ляскоронського, існувало з розривом основної лінії укріплення. Подібних аналогії також не існує серед старожитностей краю цього періоду. Не виключено, що це були сліди допоміжної конструкції в'їзду до самого городища, але все ж здається, що це — сліди перебудови чи господарювання Нової доби.

Ще один узвіз і в'їзд на майданчик городища (більш сучасний) розміщений північніше, там, де розпочинається південний край решток валу, виявленого методами віртуальних археологічних розвідок. Сьогодні ця ділянка значно заросла травою та

чагарниками, але сліди узвозу проглядаються дуже добре. Ця вуличка, з продовженням у вигляді польового тракту, також вказана на вищезазначеній карті.

Основний в'їзд на городище міг знаходитися у південно-західному секторі городища, де розміщений підковоподібний вал (наразі ця територія значною мірою пошкоджена, перерита), а також можна припустити, що в'їзд міг бути і з південно-східного кута, де існувала відразу два підйоми — з долини Ворскли та з південної ділянки рову.

У 2001-2002 роках здійснено перетин рову у південно-східній частині городища. Частково прослідковано три рови, що діяли в різні часи існування городища. Їх глибина становила від 2 до 8 м. Знахідок (уламків горщиків, обмазки) у заповненні рову виявлено мало. Всі вони знайдені у верхніх шарах (до 1 м) і походять зі змивів з городища чи ескарпу. Тут же знайдене і бронзове вістря стріли V-IV ст. до н.е.

Розкопки рову в південній частині городища показали, що він був споруджений під час ескарпування мису, на якому розташоване городище. Мав трикутну у перетині форму, його ширина становила 5,85 м, глибина — 2,83 м. На внутрішній стороні, на висоті 0,98 м від дна, рів мав виступ шириною 1,55 м. У рові чітко датуючих знахідок, за винятком окремих стінок горщиків місцевого виробництва V-IV ст. до н.е., не виявлено.

Закладений розкоп на самому городищі, на його південному краї, виявив ще один рів, що був влаштований на майданчику мису. Ширина розкопаного рову — 6,9 м., глибина — 3,68 м. Цікаво, що перед зовнішнім краєм рову знаходився горизонтальний майданчик завширшки до 1,8-2,0 м. Далі під кутом 45° йшов ескарп. У заповненні рову прослідковуються залишки великої пожежі. Серед знахідок виділяються фрагменти посуду місцевого виробництва та залізний ніж.

Додатково

Перелік складових (для комплексу, ансамблю)

Функціональне використання

Історичні (первісні) функції	Сучасна функція	Відповідність сучасної функції вимогам охорони
☐ державно-адміністративні установи ☐ науково-освітні установи ☐ культурні установи ☐ медичні установи ☐ фінансово-економічні установи ☐ житлові ☐ промислові та виробничі ☐ інженерно-транспортні ☒ фортифікаційні та військово-інженерні ☐ культові ☐ монументи ☐ поховання та некрополі		☒ сприяє збереженню ☐ завдає незначної шкоди ☐ завдає значної шкоди ☐ потребує беззастережної зміни користувача

Перелік негативних чинників (загроз), що позначаються на об'єкті

На території городища довгий час знаходилися городи та сіножаті, хоча на сьогодні площа майданчика задернована. На північному боці мису та городища знаходиться несанкціоноване сміттєзвалище, а у південно-західній частині укріплення розміщене нині не діюче кладовище. У південній частині майданчик городища пошкоджений ямами. Південна, південно-східна та південно-західна частини укріплень порослі деревами і кущами. Вал, через який пролягала дорога з городища до заплави р. Ворскла, на початку 90-х рр. XX ст. частково знівельований.

Найбільше пам'ятка постраждала від діяльності кар'єру з видобутку гончарної глини, який діяв до початку 1990-х років, у результаті чого був знищений північно-східний кут укріплення. Кар'єр знищив частину пам'ятки, було втрачено (рів у підніжжі, вал та частину майданчика північно-східного сектору), отже, первісну форму решток фортифікації можна подати лише реконструктивно.

Площа руйнувань складає близько 0,3 га (понад 1,0 га з нижньою ділянкою рову).

Рекомендований режим використання об'єкта культурної спадщини

Пам'ятка потребує невідкладних заходів з недопущення руйнувань поверхневих нашарувань, культурного шару, котрі можуть бути спричиненою водяною ерозією, які будуть розмивати стінок вже не діючого кар'єру.

Джерела та література

Архівні матеріали

1. Гейко А. В., Коваленко О. В., Сапегін С. В. та ін. Звіт про археологічні дослідження у Полтавській області у 2001 році // НА ЦОДПА. — Ф. е. — Спр. 340. — Полтава, 2002. — Арк. 8-11. — Рис. 4-24.
2. Троцька В. І., Щербань А. Л., Гейко А. В., Сапегін С. В., Луговий Р. С. Звіт про археологічні дослідження в Зінківському районі Полтавській області у 2002 році./ Машинопис; кресленики, рис. — Опішне-Полтава, 2002 // НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 377. — 53 арк. + 2 арк. акти. — Арк. 7-11. — Рис. 16-37.
3. Городище «Кардашів вал». Полтавська [область], с. Опішня. Паспорт археологічного пам'ятника / А. Фуремс. 6/VIII-1951 // Робочий архів ЦОДПА. — 2 арк.
4. Городище «Кардашів вал». Сmt. Опішня, Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська область. Паспорт / Сидоренко Г. О., 25 грудня 1974 р. // Робочий архів ЦОДПА. — 6 арк.

Література

5. Гейко А. В. Дослідження оборонних споруд Опішненського городища скіфського часу / Гейко А. В. // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму: Збірник наукових праць. Матеріали конференції «Проблеми скіфо-сарматської археології Північного Причорномор'я» (До 105-річчя з дня народження Б.М. Гракова). — Запоріжжя: видання Запорізького державного університету, Запорізького обласного краєзнавчого музею, 2004. — Т. XI. — С. 69 — 74.
6. Ковпаненко Г. Т. Племена скіфського часу на Ворсклі / АН УРСР, Ін-т археології; [відп. ред. О. І. Тереножкін] / Г. Т. Ковпаненко — К. : Наукова думка, 1967. — 188 с.
7. Ляпушкин И. И. Археологические памятники эпохи железа в бассейне среднего течения р. Ворсклы (г. Полтава – с. Бельск) / И. И. Ляпушкин // КС ИИМК. — Т. XVII. — 1947. — С. 123 — 132.

8. Ляпушкин И. И. Днепровское лесостепное Левобережье в эпоху железа / АН СССР, Ин-т археологи; / И. И. Ляпушкин. — М. - Л. : Изд-во АН СССР, 1961. — 384 с. — (Серия: МИА. — № 104).
9. Ляскоронский В. Г. Городища, курганы и длинные (змиевые) валы по течению рр. Псла и Ворсклы / В. Г. Ляскоронский // Труды XIII Археологического съезда. — Москва: изд. МАО, 1907. — Т. I. — С. 158 — 198.
10. Ляскоронский В.Г. Городища, курганы и длинные (змиевые) валы по течению рр. Псла и Ворсклы // Труды XIII Археологического съезда. — Москва: типография Г. Лиснера и Д. Собко, 1907. — Т. I. / Видання 2-е, репринтне, доповнене / Передмова Супруненко О.Б. — Полтава: Археологія, 1995. — Препринт. — Вип. 9. — 56 с.
11. Пуголовок Ю. Розвідки на Зінківщині / Ю. Пуголовок, А. Кушнір // АДУ-2019. — С. 229 — 230.
12. Шерстюк В. В. Віртуальні археологічні розвідки / В. В. Шерстюк // Археологія і простір: зб. наук. ст. / ІА НАН України; [ред. кол.: Толочко П. П., Скорий С. А. (гол. ред.), Горбаненко С. А. відп. секр.]. — К. : Видавництво «Стародавній світ», 2015. — С. 148 — 154. — (Серія: «Археологія і давня історія України». Вип. 4 (17)).
13. Шерстюк В. В. Городище скіфського часу Кардашів Вал: нові дослідження планіграфії пам'ятки / В. В. Шерстюк, О. В. Коротя, Є. М. Осадчий // Археологічні дослідження Більського городища - 2019. Зб. наук. праць. — Харків: Майдан, 2020. — С. 202 — 212.

Картографічні джерела

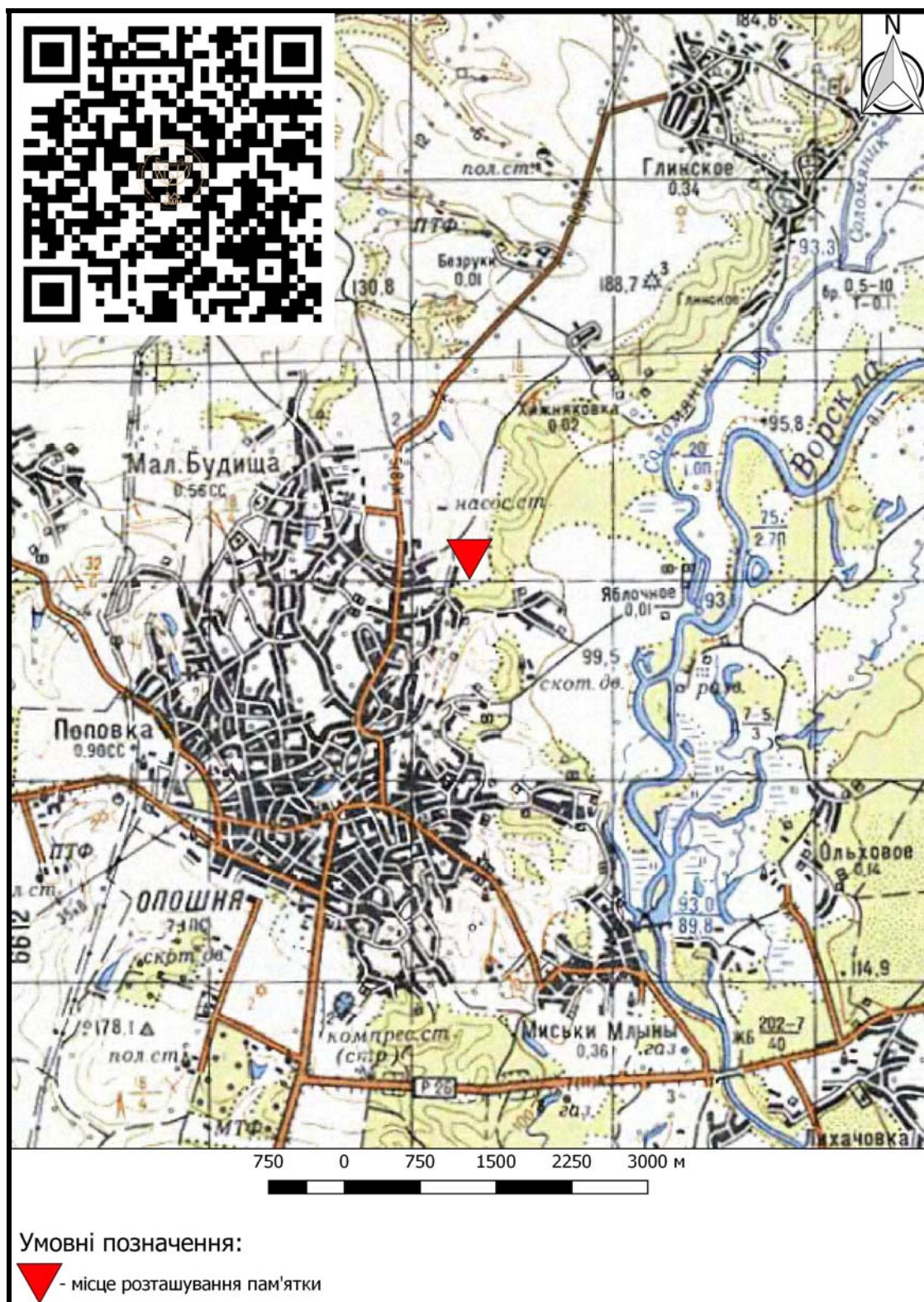
14. Google Earth Pro. Дані зйомки 5-2-2012.
15. Google Earth Pro. Дані зйомки 4-6-2014.
16. Ряд XXIII. Лист 13. Военно-топографическая карта Полтавской губернии. Масштаб 3 вер. в дюйме. Г. Полтавской и Харьковской. Часть Полтавской Губ. исп. по рекогн. 1869 г. Железн. дор. нанес. по съёмке 1875 — и 1878 г. / Гравир. конт. Чин. Зиновьев и Леонов 3-й пред. и горы Чин. Черемных; Вырез. слова Чин. Иванов 5-й // Военно-топографическая карта Полтавской губернии. Масштаб 3 вер. в дюйме. [Карты]. — С.-Пб. : Военно-топографическое Депо, 1863-1878. — 1 атл. ([24] разв. л., [1] сб.л.). — Л. 13.
17. Х-42-65-А-в-4. М 1:10 000. Съёмка 1983 г. — Главное управление геодезии и картографии при Совете Министров СССР. 13-Х-85 г.
18. Х-42-65-А-г-3. М 1:10 000. Съёмка 1983 г. — Главное управление геодезии и картографии при Совете Министров СССР. 13-Х-85 г.

Облікову картку склав:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Директор Комунального закладу «Центр охорони та досліджень пам'яток археології» Полтавської обласної ради	Магістр історії	В. В. Шерстюк		17.02.2022
Директор Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського	Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник	О.Б. Супруненко		17.02.2022

Ілюстрації

1. Городище Кардашів Вал. Генеральний план розташування.

Підготував Олексій Коротя, 2019 р.

QR-код: візитівка пам'ятки на онлайн-карті <https://map.codpa.org.ua/>

Підготував В'ячеслав Шерстюк, 2022 р.

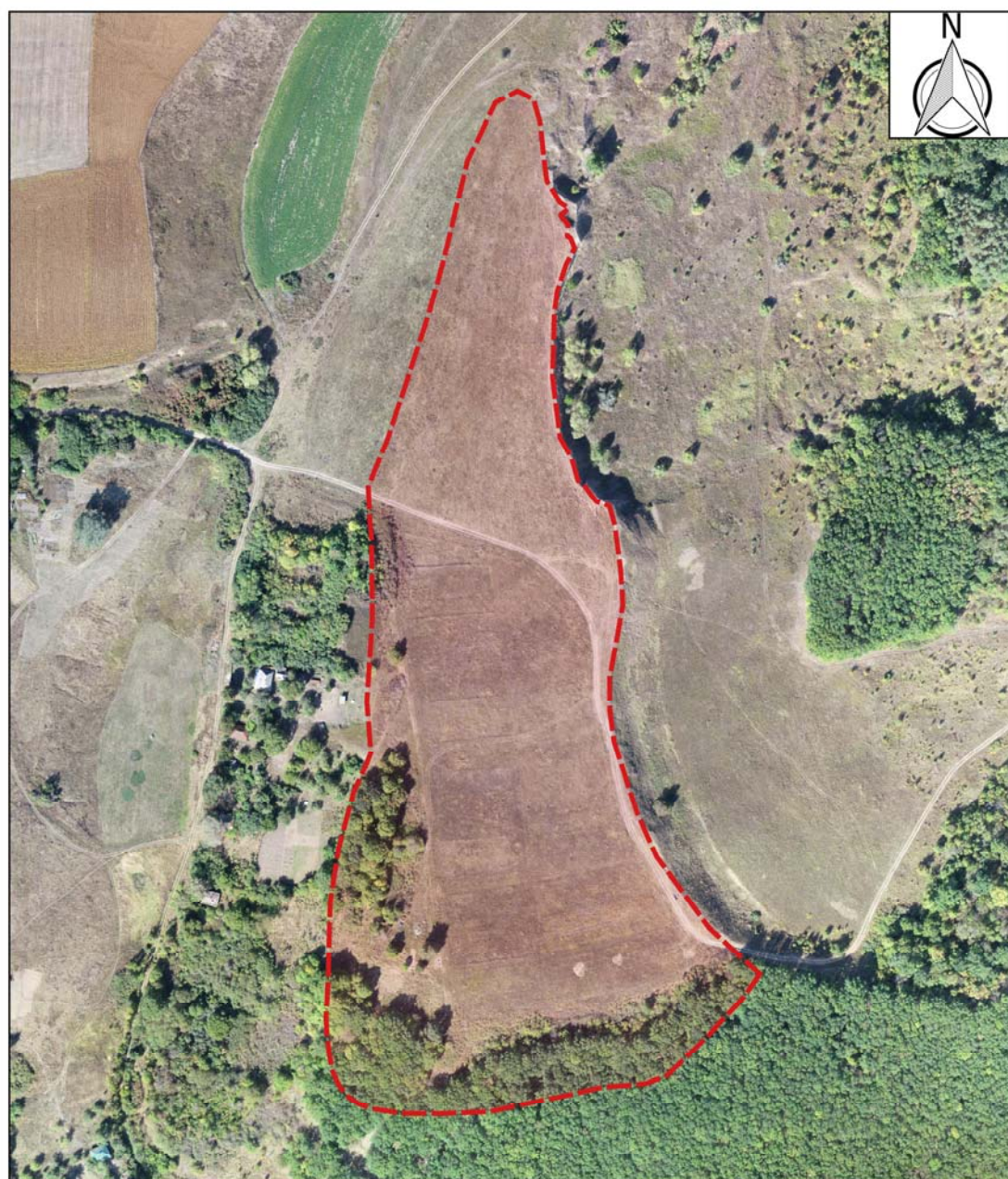

2. Городище Кардашів Вал. Місце розташування на супутниковому знімку.

Підготував Олексій Коротя, 2019 р.

0 25 50 75 100 m

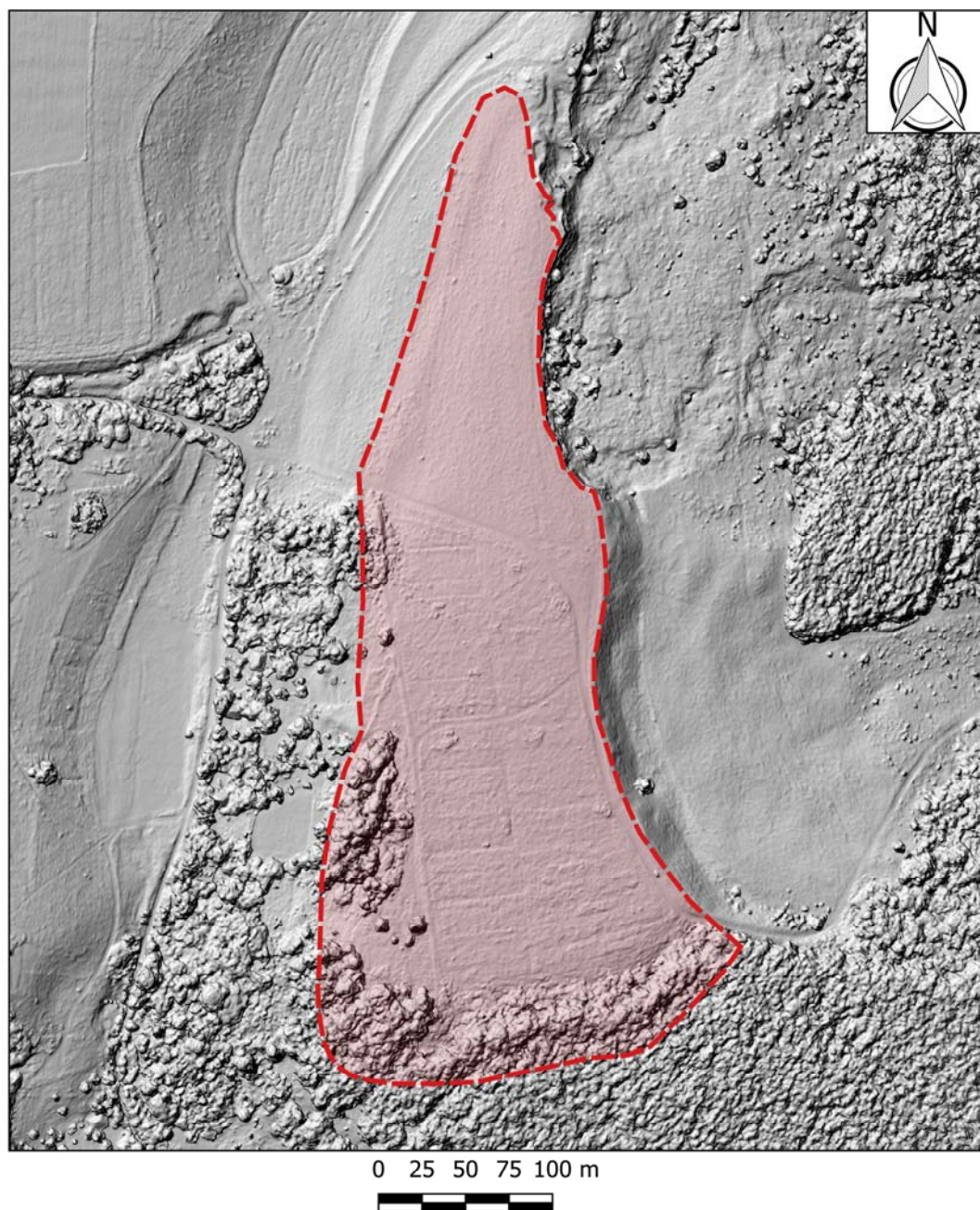
Умовні позначення:

 - територія об'єкта культурної спадщини

3. Городище Кардашів Вал. Детальний план, межі пам'ятки на знімку з квадрокоптеру.

Підг. Коротя О.В., 2019 р.

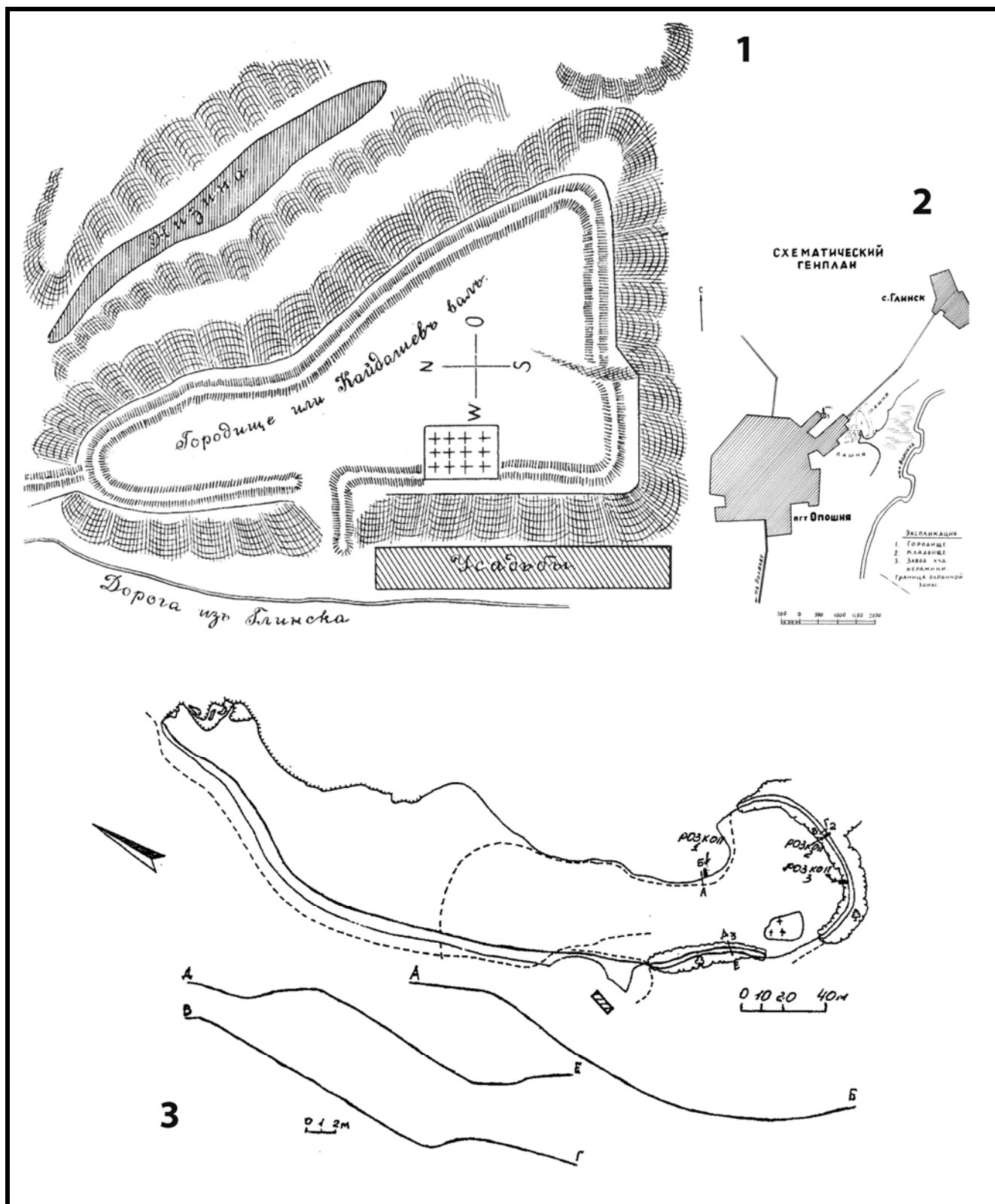
Умовні позначення:

 - територія об'єкта культурної спадщини

4. Городище Кардашів Вал. Детальний план, межі пам'ятки на обробленому знімку з квадрокоптеру.

Підготував Олексій Коротя, 2019 р.

5. Плани городища Кардашів вал: 1 — за В.Г. Ляскоронським, 1907; 2 — за Г.О. Сидоренко, А.Г. Перец, 1974; 3 — за А.В. Гейком, 2004.

Підготував В'ячеслав Шерстюк, 2020 р.

6. Космічні фото території, на якій ВАР виявлено ділянки нівельованого розорюванням укріплення.

Джерела: історичні знімки програми Google Earth Pro.

Підготував В'ячеслав Шерстюк, 2020 р.

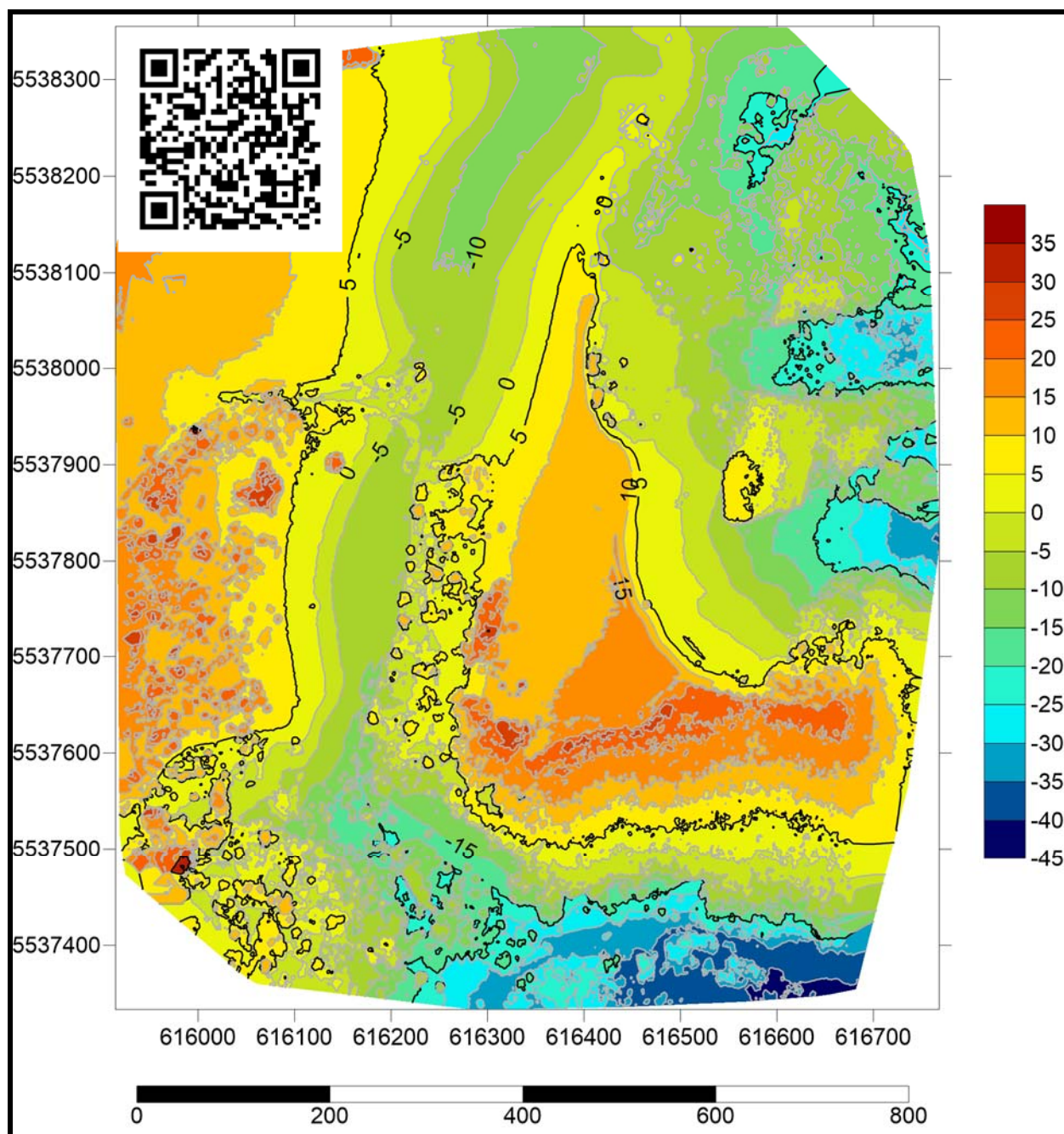

7. План городища Кардашів вал.

1 – реконструктивне місце проходження зруйнованої ділянки валу на місці сучасного кар'єру; 2 – ймовірні місця розміщення відгалужень валу, за В.Г. Ляскоронським, 1907; 3 – ймовірне розміщення узвозу; 4 – сучасне кладовище; 5 – деталь північної частини на топографічній основі до руйнування її кар'єром.

Підготував Олексій Коротя, В'ячеслав Шерстюк, 2020 р.

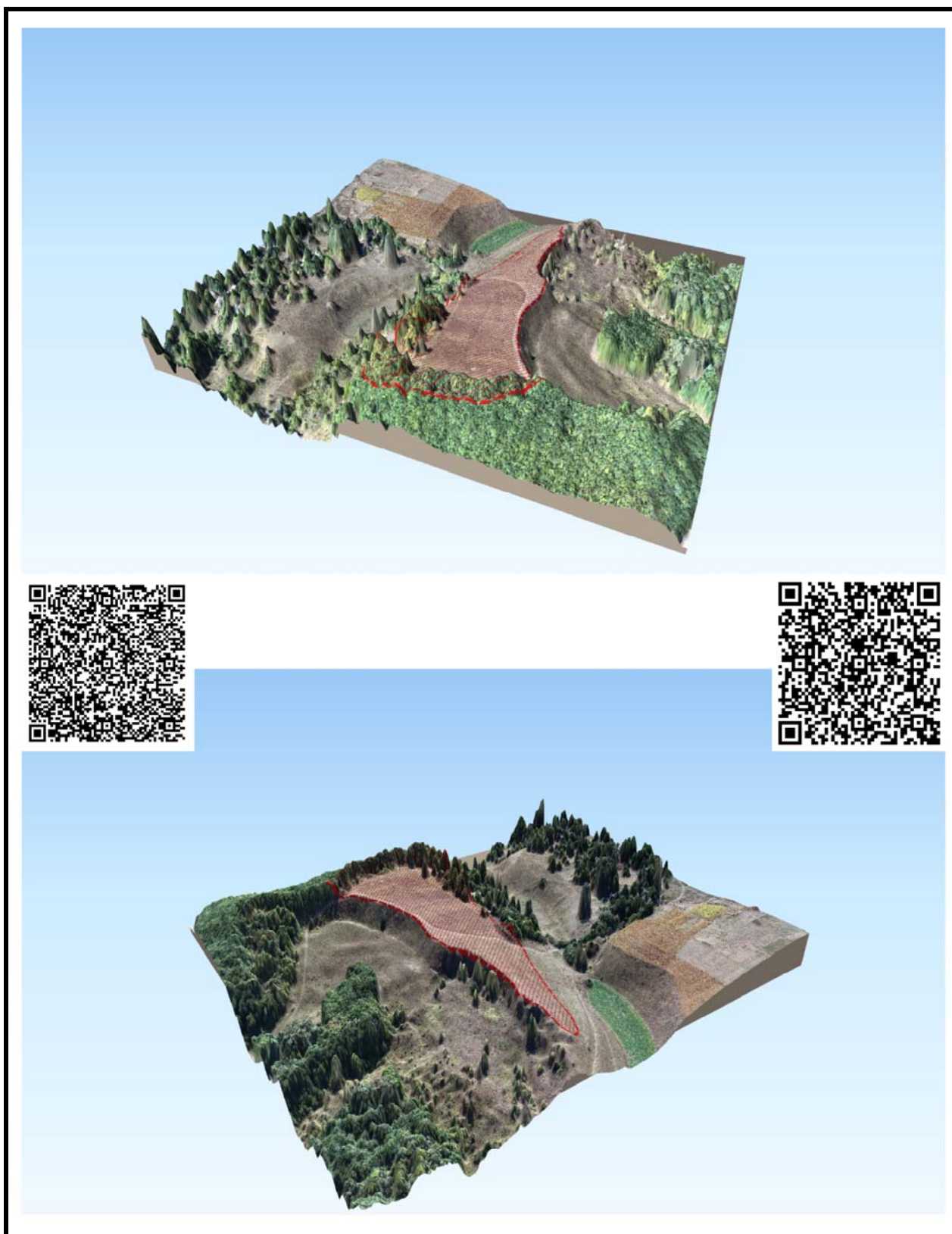
8. Городище Кардашів вал. Сітка висот.

Підготував Олексій Коротя, 2019 р.

За QR-кодом — гіпсометрична 3D-модель.

Підготував В'ячеслав Шерстюк, 2020 р.

9. Городище Кардашів вал. Реконструкція місця розміщення укріплень на аксонометричній 3D-моделі городища.

Підготував Олексій Коротя, 2020 р.

QR-коди: 3D-моделі городища, зйомки 2019 та 2020 рр. Платформа розміщення — <https://sketchfab.com/>

Підготував В'ячеслав Шерстюк, 2022 р.

10. Городище Кардашів вал. Загальний вигляд, фото з квадрокоптера. Зі сходу.

Зйомки Олексія Короті, 2019 р.

11. Городище Кардашів вал. Загальний вигляд, фото з квадрокоптера. З півночі.

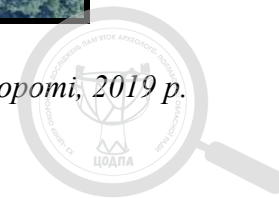
Зйомки Олексія Короті, 2019 р.

12. Городище Кардашів вал. Загальний вигляд, фото з квадрокоптера. Згори.

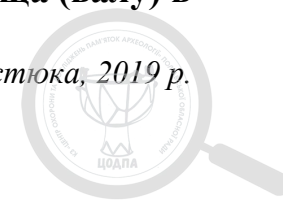
Зйомки Олексія Короті, 2019 р.

13. Городище Кардашів вал. Обрив глиняного кар'єру в місці руйнування фортифікаційної ділянки городища (валу) в північній частині городища. З півночі. У перетині зрізу помітний профіль валового насипу.

Зйомки В'ячеслава Шерстока, 2019 р.

14. Городище Кардашів вал. Рів та ділянка ескарпу між валом та ровом у південно-західній частині укріплення городища. Фото з півдня.

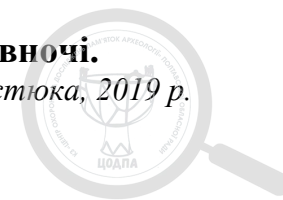
Зйомки В'ячеслава Шерстюка, 2019 р.

15. Городище Кардашів вал. Рештки валу у південно-західній частині укріплення городища. Фото з півночі.

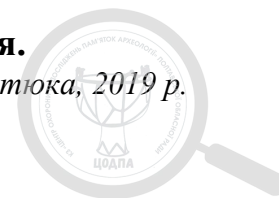
Зйомки В'ячеслава Шерстюка, 2019 р.

16. Городище Кардашів вал. Ділянка північної частини укріплення (валу) городища. Фото з півдня.

Зйомки В'ячеслава Шерстюка, 2019 р.

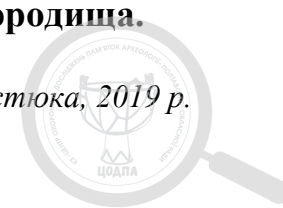
17. Городище Кардашів вал. Ділянка північної частини укріплення (валу та рову) городища. Фото із заходу.
Зйомки В'ячеслава Шерстюка, 2019 р.

18. Городище Кардашів вал. Ділянка південної частини укріплення (рову та ескарпу нижче лінії валу) городища. Місце ймовірного розміщення узвозу. Фото із заходу.

Зйомки В'ячеслава Шерстюка, 2019 р.

19. Городище Кардашів вал. Ділянка південної частини укріплення (рову та ескарпу нижче лінії валу) городища. Місце ймовірного розміщення узвозу. Фото зі сходу.

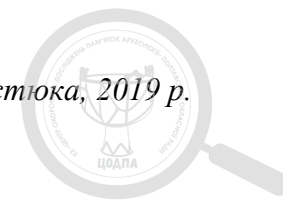
Зйомки В'ячеслава Шерстюка, 2019 р.

20. Городище Кардашів вал. Рештки валу в південній частині городища. Фото із заходу.

Зйомки В'ячеслава Шерстюка, 2019 р.

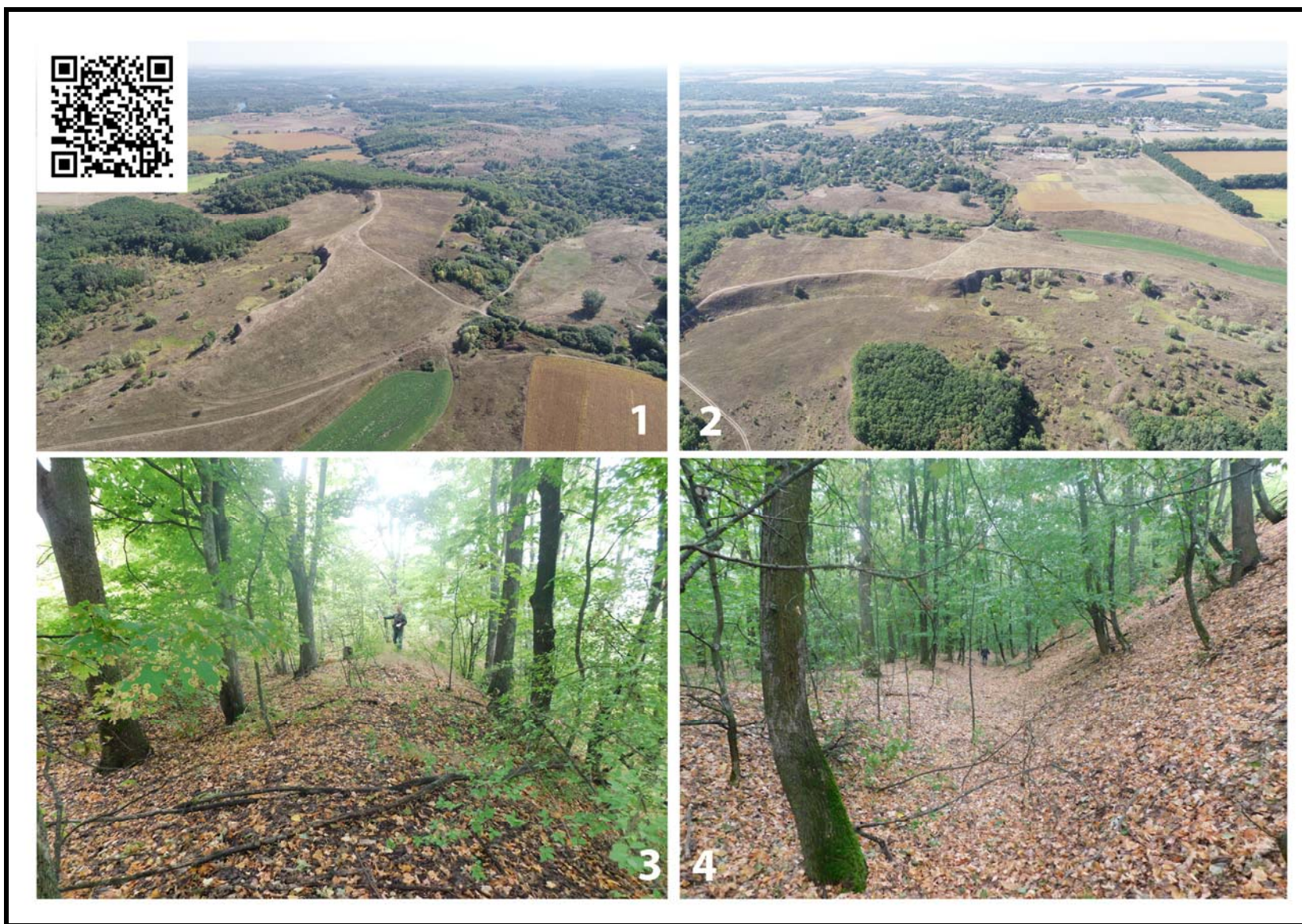

21. Городище Кардашів вал. Старе кладовище на майданчику укріплення. Фото зі сходу.

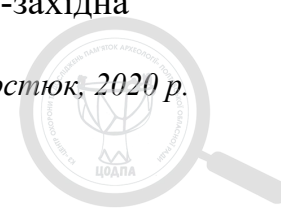
Зйомки В'ячеслава Шерстока, 2019 р.

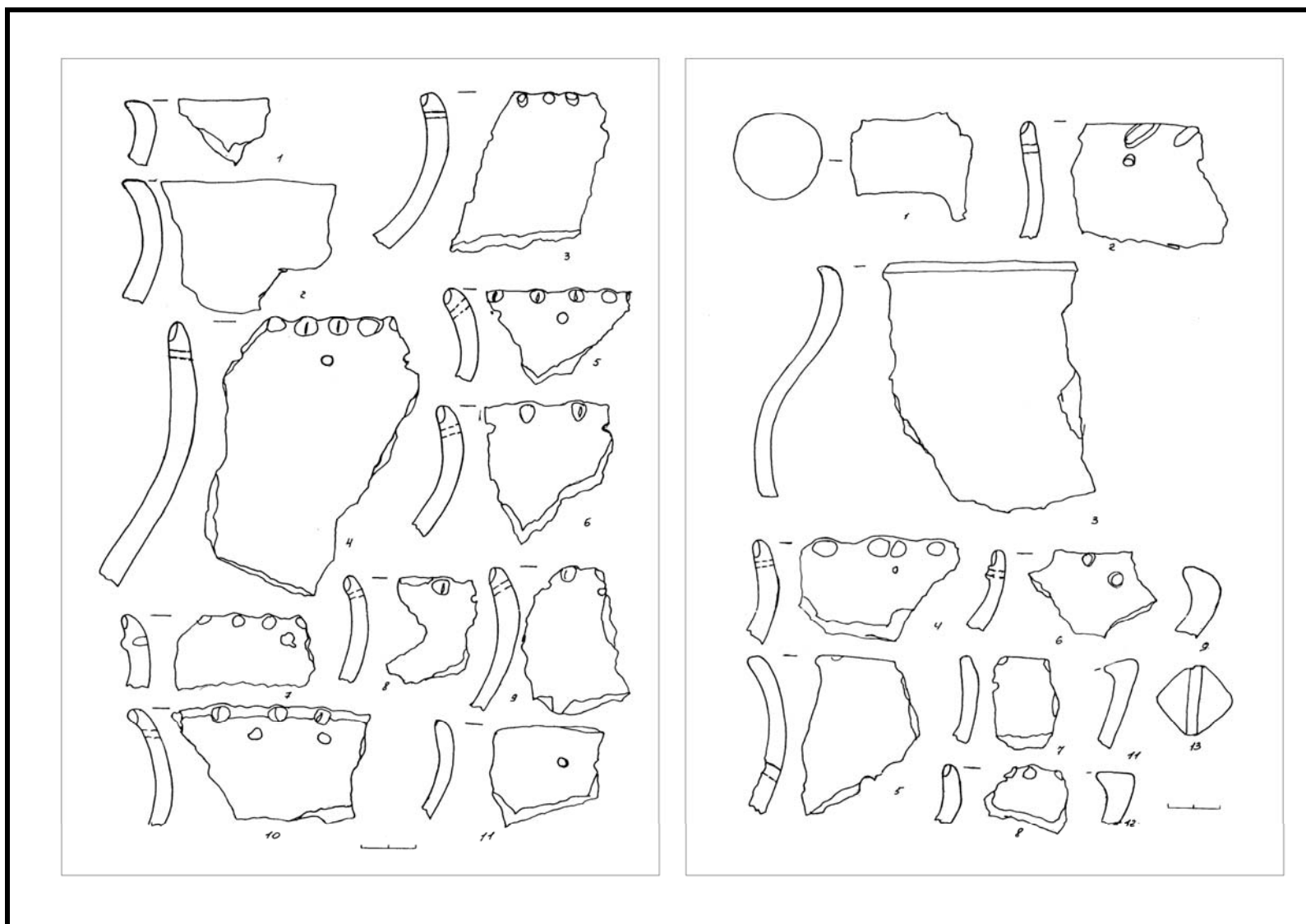

22. Городище Кардашів вал. Колаж 1-2 — загальний вигляд майданчика, з квадрокоптера; 3 — вал, південно-західна частина; 4 — рів, південна частина. QR-код: 3D-модель укріплення.

Підготував В'ячеслав Шерстюк, 2020 р.

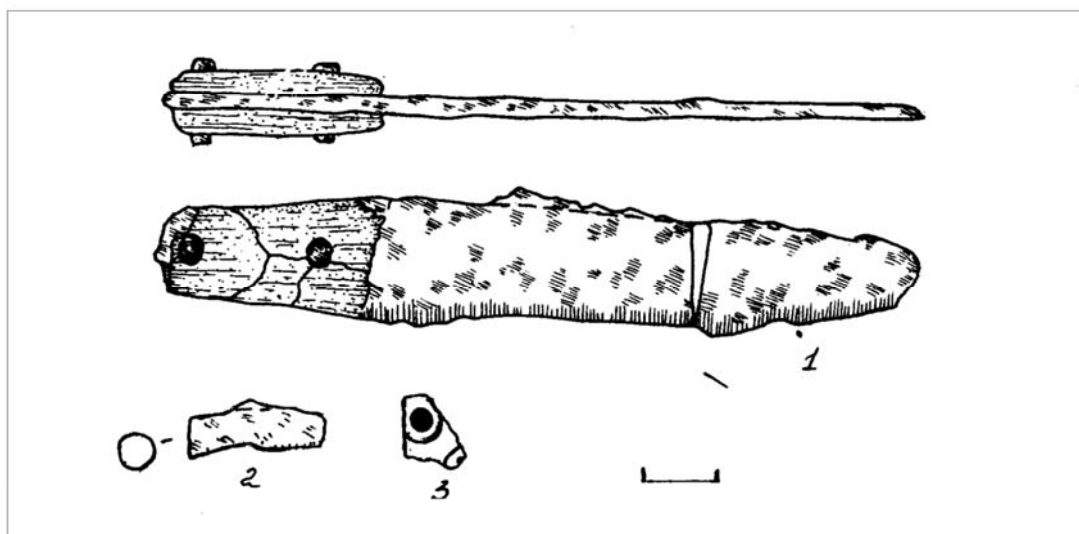
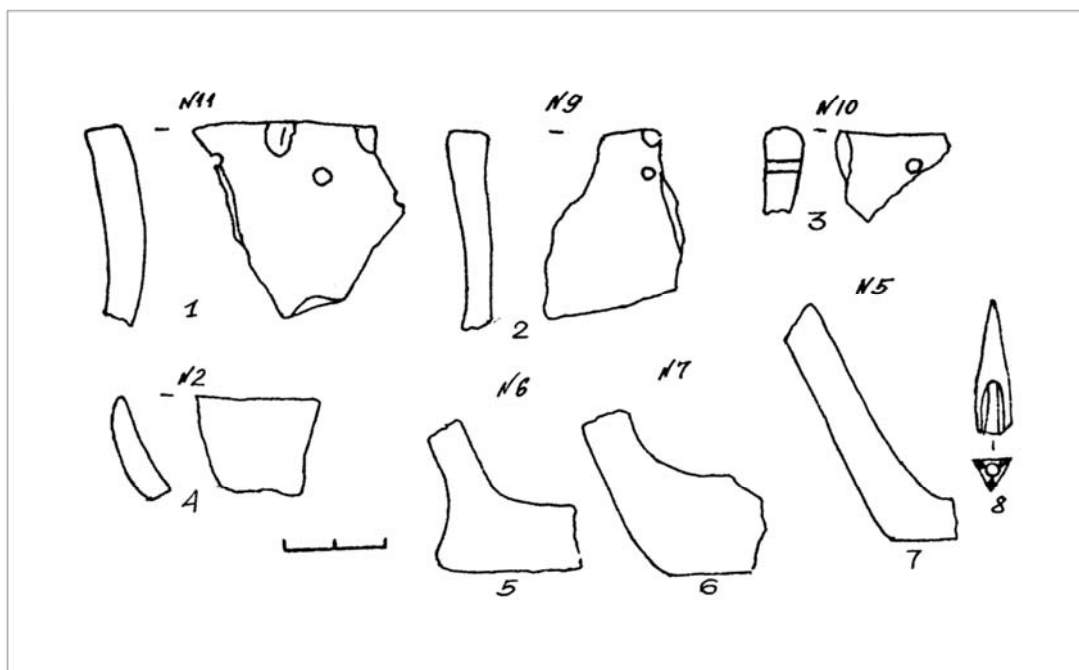

23. Городище Кардашів вал. Знахідки з розкопок городища. Фрагменти посуд скіфського часу.

Дослідження Анатолія Гейка, 2001-2002 рр.

24. Городище Кардашів вал. Знахідки з розкопок городища.

Фрагменти посуд скіфського часу – верхня частина малюнку.

Індивідуальні знахідки з археологічних досліджень — нижня частина малюнку.

Дослідження Анатолія Гейка, 2001-2002 рр.

25. Городище «Кардашів вал». Розкопки укріплень.

Дослідження Анатолія Гейка, 2001-2002 рр.

Коротка історична довідка об'єкта культурної спадщини

**«Опішнянське городище
V – початку III ст. до н. е.»,
смт. Опішня, Опішнянська об'єднана територіальна громада,
Полтавський район, Полтавська область**

Опішнянське городище розміщене на східній околиці смт. Опішня однойменної об'єднаної територіальної громади Зіньківського району на Полтавщині та за 6 км на південь від Великого Більського городища. Укріплення займає довгий вузький мис правого корінного берега Ворскли. Західна та південно-західна сторони мису утворені балкою, що впадає в більшу балку. По останній, повз південний бік мису, на якому знаходиться городище, протікає невелика річка Тарапунька (права притока Ворскли).

Поверхня городища нині задернована. Певний час на ній знаходилися огороди та сіножаті жителів Опішні. На північному боці мису та городища знаходиться несанкціоноване сміттєзвалище, а у південно-західній частині укріплення нині не діюче кладовище. У південній частині майданчик городища пошкоджений ямами. Південна і південно-східна та південно-західна частини укріплень порослі деревами та кущами. Вал, через який проходила дорога з городища у заплаву р. Ворскла, на початку 90-х рр. XX ст. частково знівельований. Найбільше пам'ятка постраждала від кар'єру по видобутку гончарної глини, який діяв до початку 1990-х років, у результаті чого був знищений північно-східний кут укріплення. Площа руйнувань становить до 0,3 га.

Стародавні мешканці обрали для заселення центральну частину мису, відокремивши його ровом та валом. При нинішньому візуальному огляді можна стверджувати Опішнянське городище рів оточував з усіх боків. У північній та західних частинах укріплення знищені оранкою і ледь видні. Добре зберігся вал (висотою до 2,0 м) лише у лісі, у південній і південно-західній частині городища. Він утворений у результаті вибірки ґрунту із внутрішнього боку городища. Іноді сучасна глибина цієї вибірки сягає до 1,0 м. У східній частині,

над краєм пам'ятки збереглося валоподібне підвищення (0,2-0,3 м), можливо пізнього походження. На городищі у південній та південно-східній та південно-західній частинах прослідковується ескарп висотою 6-11 м.

Опішнянське городище постраждало від рук сучасних грабіжників, озброєних металодетекторами. Огляд їх ям дає змогу встановити товщину культурного шару на городищі, який в центральній частині сягає до 0,2-0,25 м.

На початку ХХ ст. Опішнянське городище обстежувалося В.Г. Ляскоронським. Ним було знято окомірний план, вказано, що на поверхні пам'ятки зустрічаються уламки ліпленого посуду, обмазка, кістки тварин та людей. На той час укріплення у вигляді рову та валу, які оточували городище з усіх боків, у переважній більшості добре збереглися. Оборонна лінія лише де-не-де розорювалася, найбільше постраждав вал північної напільної сторони укріплення. На жаль, культурної приналежності та хронологічної атрибуції городища дослідник не дав.

У 1940 р. Опішнянське городище відвідав І.І. Ляпушкін. Уже тоді в результаті інтенсивного розорювання укріплена лінія була виражена не зовсім чітко. Дослідник відніс пам'ятку до скіфського часу, але не визначив час її існування.

У 1950-х роках городище оглянула Г.Т. Ковпаненко і визначила його площу, яка становила – 4,3 га.

Пізніше Опішнянське городище оглядали працівники Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського та Національного музею-заповідника українського гончарства.

У 2001-2002 роках на Опішнянському городищі здійснювалися розкопки спільними експедиціями Центру охорони та досліджень пам'яток археології та Національного музею-заповідника українського гончарства (керівник А.В. Гейко). Зроблено перетин рову у південно-східній частині городища. Частково прослідковано три рови, що діяли в різні часи існування городища. Їх глибина становила від 2 до 8 м. Знахідок (уламків горщиків, обмазки), у заповненні рову виявлено мало. Всі вони знайдені у верхніх шарах (до 1 м) і походять із змивів городища чи ескарпу. Звідси походить і бронзове вістря стріли V-IVст. до н.е.

Окрім того, проведено розкопки рову у південній частині городища. Він був викопаний під час ескарпування мису, на якому розташоване городище, мав трикутну форму. Його ширина – 5,85, глибина – 2,83 м. На внутрішній стороні, на висоті 0,98 м від дна, рів мав виступ шириною 1,55 м. У рові чітко датуючих знахідок, за винятком окремих стінок горщиків місцевого виробництва V-IV ст. до н.е. не виявлено.

Закладений розкоп на самому городищі, на його південному краї, виявив ще один рів, який розташований на майданчику мису. Ширина розкопаного рову – 6,9 м. Глибина – 3,68 м. Цікаво, що перед зовнішнім краєм рову знаходився горизонтальний майданчик шириною до 1,8-2,0 м. Далі під кутом 45° йшов ескарп. У заповненні рову прослідковуються залишки великої пожежі. Серед знахідок виділяються фрагменти посуду місцевого виробництва та залізний ніж.

Матеріали та колекції з зберігаються у фондах Національного музею-заповідника українського гончарства.

Джерела та література

Архівні матеріали:

Гейко А.В., Коваленко О.В., Сапегін С.В. та ін. Звіт про археологічні дослідження у Полтавській області у 2001 році // НА ЦОДПА. – Ф. 1 е. – Спр. 340. – Полтава, 2002. – С. 8-11, рис. 4-24.

Троцька В.І., Щербань А.Л., Гейко А.В. та ін.. Звіт про археологічні дослідження у Зіньківському районі Полтавської області у 2002 році // НА ЦОДПА. – Ф. 1 е. – Спр. 340. – Полтава, 2003. – С. 7-11, рис. 16-37.

Література:

Гейко А.В. Дослідження оборонних споруд Опішненського городища скіфського часу // Старожитності Степового Причорномор'я і Криму. – Запоріжжя: видання Запорізького державного університету, Запорізького обласного краєзнавчого музею, 2004. – Т. XI. – С. 69-74.

Ляпушкин И.И. Днепровское Лесостепное Левобережье в эпоху железа // Материалы и исследования по археологии СССР. – М., Л.: Издательство Академии наук СССР, 1961. – № 104. – 382 с.

Ляскоронский В.Г. Городища, курганы и длинные (змиевые) валы по течению рр. Псла и Ворсклы // Труды XIII Археологического съезда. – Москва, типография Г. Лисснера и Д. Собко, 1907. – Т.I. – С.158-198. – Видання 2-е, репринтне, до поповнене. – Передмова Супруненко О.Б. – Полтава: Археологія, 1995. – Препринт. – Вип. 9. – 56 с.

11 листопада 2019 р.

к.і.н. А. В. Гейко

